

СИЛАҘЛЫ МҮНАГИШӘ БАШ ВЕРДИКЛӘ МӘДӘНИ ДӘЈӘРЛӘРИН ГОРУНМАСЫ ҖАГТЫНДА КОНВЕНСИЈА (14 мај 1954-чү ил)

Сатишә кәләп Лүксәк Тәрәфләр
сон силаҗлы мұнағишәләрин кешишиндә мәдәни дәјәртләрә чидди
мијан вурулдуғуну вә һәрби техниканын инкишафы нәтиҗәсиндә онла-
рын кетдикчә даһа чоһ дағылмағ төһләүәсинә мә'руз галдығларыны
гејд едерәк;

һәр бир халғ дүңја мәдәнијәтинә өз төһфәсини вердији үчүн онла-
рын һәр бириниш мәдәнијәтинә вурған зиянын бүтүн бәшәрпәјәтин
мәләли ирәшшә вурған зиян олдуғуна әмин оларағ;

мәдәни ирәниш горунмасынын дүңданын бүтүн халғлары үчүн бәүк
әһәмијәт кәсб етдијини вә бу ирәниш бејнехалғ мұдафәсиниш тө'мин
сидмәсиниш вачиб олдуғуну нәзәрә аларағ;

силаҗлы мұнағишә баш вердиклә мәдәни дәјәртләрш 1899-чу ил
1907-чи илләр һааға Конвенсияларышда вә 15 апрел 1935-чи ил Ва-
шингтон Пактында бәртәрар едилмиш мұдафиә принсипләриниш рәһбәр
пугарағ;

бу дәјәртләрш мұдафәсиниш сәмәрәләлији үчүн онун һәм милли,
һәм дә бејнехалғ төлбирләр көрүлмәклә, һәлә суғһ дәврүшдә тәшккил
олунмалы олдуғуну нәзәрә аларағ;

мәдәни дәјәртләршн горунмасы үчүн мүмкүн олап бүтүн төлбирләрш
көрмәји гәрәра аларағ;
ашағыдакылар барәдә разылыға кәлдиләр:

1 Фөсил. МУДАФИӨ ҺАГТЫНДА ҮМУМИ МҮДДӘЛАР

Мәддә 1

Мәдәни дәжәрләрин тә'рифи

Бу Конвенсияја мувафиг олараг, мәншәјиндән вә саһибиндән асылы олмајараг, ашагыдакылар мәдәни дәжәрләр сајылыр:

(а) һәр бир халгын мәдәни ирси үчүн бәјүк әһәмийәтә малик олан дини вә ја дүнјәви ме'марлыг, инчәсәнәг абидәләри, јахуд тарихи абидәләр, археоложи газынты јерләри, тарихи, јахуд бәди әһәмийјәт кәсб едән ме марлыг ансамбллары, инчәсәнәг есәрләри, әлјазмалары, китаблар, бәди, тарихи, јахуд археоложи әһәмийәтли диқәр әлјазмалар. һәм чинин, сلمي коллексиялар вә ја мүһүм китаб вә архив материаллары; коллексиялары, јахуд јухарыда көстәрилән дәжәрләрин репродуксиясы; кими дашынар вә дашырмаз дәжәрләр;

(b) башлыча вә есл тә'јинаты (а) бәндиңдә көстәрилән дашынар мәдәни дәжәрләрин сахланмасы вә ја нүмајиш етдирилмәси олан музейләр, ири китабханалар, архив хәзинәләри кими биналар, һәмчинин, сийаһлы мұнағишә баш вердикдә (а) бәндиңдә көстәрилән дашынар мәдәни дәжәрләри горумаг үчүн нәзәрдә тутулан сығызмачаглар;

(с) (а) вә (b) бәндләриндә көстәрилән чох сајда мәдәни дәжәрләр олан, "мәдәни дәжәрләрин чөмләнмә мәркәзи" ашландырылан мәркәзләр

Мәддә 2

Мәдәни дәжәрләрин горунамасы

Бу Конвенсияја есәсән мәдәни дәжәрләрин горунамасына бу дәжәрләрин мұһафизәси вә онлара һөрмәт едилмәси дахилдир.

Мәддә 3

Мәдәни дәжәрләрин мұһафизәси

Сазишә кәлән Јүксәк Тәрәфләр һәлә сүлт дәврүндә лазым сајдылары тәдбирләри көрмәклә, өз еразиләриндәки мәдәни дәжәрләри мұһафизә етмәји әһдәләринә көтүрүрләр.

Мәддә 4

Мәдәни дәжәрләрә һөрмәт едилмәси

1. Сазишә кәлән Јүксәк Тәрәфләр өз еразисиндәки вә диқәр Сазишә кәлән Јүксәк Тәрәфләрин еразисиндәки мәдәни дәжәрләрә бу дәжәрләрән, онларын мұһафизәси үчүн тикилиләрдән вә билаваситә онлара битишик саһәләрдән сийаһлы мұнағишә баш вердикдә бу дәжәрләрин дағалмасына вә ја зәрәр чәкмәсинә сәбәб ола биләчәк мәгсәдләрлә иштифадә олунамасыны гадаган етмәклә вә бу дәжәрләрә гаршы јөнәддәтиши һәр һансы дүшмәнчилик һәрәкәтләриндән чәкилмәклә һөрмәт етмәји әһдәләринә көтүрүрләр.

2. Бу мәшһәни 1-чи бәндиңдә көстәрилән әһдәликләр јалныз һәрби зәрүрәт буну тә'кидлә тәләб етдикдә позула биләр.

3. Сазишә кәлән Јүксәк Тәрәфләр буидан башга, мәдәни дәжәрләри һәр һансы формаца, һәр һансы оғурламаг, гарәт етмәк, јахуд ганунсу сурәтдә мәһнимсәмәк һәрәкәтләрини, һәмчинин, көстәрилән дәжәрләр барәсиндә һәр һансы вандализм һәрәкәтләрини гадаг мәји, оқтарыл

гаршысыны алмагы вә лазым кәләрсә, көкүнү кәсмәји әһдәләринә көтүрүрләр. Онлар диқәр Сазишә кәлән Јүксәк Тәрәфин еразисиндәки дашынар мәдәни дәжәрләрин мұшәбирә олунамасыны гадаган едилләр.

4. Онлар мәдәни дәжәрләрә гаршы јөнәддәтиши һәр һансы репрессия тәдбирләри көрмәклән чәкилмәдилләр.

5. Сазишә кәлән Јүксәк Тәрәф диқәр Сазишә кәлән Јүксәк Тәрәф барәсиндә бу мәшһәлә мөјәјән едилмиш әһдәлијиндән бу сонунчунун 3-чү мәшһәлә нәзәрлә тутулан мұһафизә тәдбирләрини көрмәмәсинә есәсән азад ола билмәз.

Мәддә 5

Ишгал

1. Диқәр Сазишә кәлән Јүксәк Тәрәфин еразисини там, јахуд гисмән ишгал етмиш Сазишә кәлән Јүксәк Тәрәфләр, имкан дахилиндә, ишгал олуңмуш еразисини милли һакимийәт органларынын онун мәдәни дәжәрләринин мұһафизәси вә сахланмасыны тә'мин етмәк үчүн кәсб тәрджи сә'јләри ләстәкләмәдилдир.

2. Ишгал едилмиш еразидәки вә һәрби әмәлијатларын кедишиндә зәрәр чәкмиш мәдәни дәжәрләрин горуңуб сахланмасы үчүн тә'чили мұдахилә лазым кәлдикдә вә сәләһийәтли милли һакимийәт органлары буну тә'мин едә билмәдикдә, ишгал едән Дәвләт, имкан дахилиндә, көстәрилән һакимийәт органлары илә сых әмәкдәшлигдә бу дәжәрләрин мұһафизәси үзрә ән зәрүри тәдбирләри көрүр.

3. Бәкүмәтинә Мұғавимәт һәрәкаты үзвләринин онларын гануни һәкүмәти кими бахдыллары һәр бир Сазишә кәлән Јүксәк Тәрәф, мүмкүнсә, онларын дигтәгини Конвенсиянын мәдәни дәжәрләрә һөрмәт едилмәсинә даир мұддәаларына риаяјәт етмәк әһдәликләринә чәлб едилр.

Мәддә 6

Мәдди дәжәрләрә нишан гојулмасы

Мәдәни дәжәрләрин идентификасиясыны асанлашдырмаг мәгсәдидә 16-чы мәшһәни мұддәаларына мұвафиг олараг онлара фәргләнмә нишаны гојула биләр.

Мәддә 7

Һәрби характерли тәдбирләр

1. Сазишә кәлән Јүксәк Тәрәфләр һәлә сүлт дәврүндә гошунларынын иштифадә етдији нишанамә вә ја тә'лиматлара бу Конвенсияја риаяјәт олунамасыны тә'мин едә билән мұддәалар дахил етмәји вә буғундан савајы, сийаһлы гүвәләринин шәхси һеј'әтини һәлә сүлт дәврүндә бүтүн халгларын мәдәнијәтигнә вә мәдәни дәжәрләринә һөрмәт руһунда тәрбијә етмәји әһдәләринә көтүрүрләр.

2. Онлар һәлә сүлт дәврүндә өз сийаһлы гүвәләрицә мәдәни дәжәрләрә һөрмәт олунамасына нәзәрәт едәчәк хидмәтләр вә ја хүсуси персонал һазырламагы вә јарағмагы вә бу дәжәрләрин горунамасы тапшырылмиш мүлк һакимийәт органлары илә әмәкдәшлик етмәји әһдәләринә көтүрүрләр.

II Фәсил. ХҮСУСИ МУДАФИӘ ҺАГЫНДА

Мәддә 8

Хүсуси мудафиәгә көтүрүлмә

1. Хүсуси мудафиәгә силаблы мунағишә баш вердиктә дашынар мәдәни дәрәҗәләрдин горунамасы үчүн нәзәрде тутулан мәһүд сәйда сығыначалар, мәдәни дәрәҗәләрдин чәмләнмә мәркәзләри вә чох бәҗүк әһәмийәтә малик диккәр дашырмаз мәдәни дәрәҗәләр көтүрүлә биләр, бу шәртлә ки (а) онлар ири сәнагә мәркәзләриндән вә ја даһа чох тәһдүкә мөһүд гала билән мәһтәгә олан һәр һансы хүсусилә муһүм һәрби объектдән, мәселән, аэродром, радиостансија, мили мудафиә үчүн ишләјән мүһәссисә, порт, әһәмийәтли дөмир јол стансијасы, јахүд муһүм коммуникасија хәттиндән кифајәт гәдәр аралы олсун;

(б) онлардан һәрби мәгсәдләрлә истифацә едилмәсин.

2. Дашынар мәдәни дәрәҗәләр үчүн сығыначаг бомбардманнын, чох еһтимал ки, она зијан вура билмәҗәҗәји шәкилдә тикиликдә дә, һарадә јерлешмәсиндән асылы олмајараг, хүсуси мудафиәгә көтүрүлә биләр.

3. Мәдәни дәрәҗәләрдин чәмләнмә мәркәзи тошуларын шәхси һеј'әтинин, јахүд материал һиссәләринин јердәјишмәси - һәтта, трапзитлә - үчүн истифацә едилдикдә һәрби мәгсәдләрлә истифацә олунмуш сајылыр. Бу мәркәз орада билаваситә һәрби әмәлијатлара, гошунларын шәхси һеј'әтинин јердәјишмәсинә, јахүд һәрби материалларын истифсалына аид фәалијәт һөјата кечирилдикдә дә һәрби мәгсәдләрлә истифацә едилмиш сајылыр.

4. I-чи бәнддә сацаланан мәдәни дәрәҗәләр мәхсусән муһафизә мәгсәдилә тәјин олунмуш силаблы кешикчиләрлә горуңудга вә ја ошларын јахынлыгында, адәтән, ичтиман асајиши тә мин етмәк һөвалә олунан полис јувәләри олдугда һәрби мәгсәдләрлә истифацә едилмиш сајылыр.

5. Бу мәдәни I-чи бәнддә сацаланан мәдәни дәрәҗәләрдин һәр һансысы хатырланан бәнддә көстәрилән муһүм һәрби объектин јахынлыгында јерлешсә дә, бунунда белә, хүсуси мудафиәгә - буну ханиш сдән Сазишә кәләп Јүксәк Тәрәф силаблы мунағишә баш вердикдә бу объектдән һеч вәчлә истифацә етмәмәји, о чүмлөдән, сәһбәт портдан, вағдалдан, јахүд аэродромдан кедирсә, һәр һансы һәркәт заманы ондан јан етмәји өлдәсинә аларса, - көтүрүлә биләр. Бу һалда, белә ја нәтмә һәлә сүлһ дөврүндә һазырланмалдыр.

6. Мәдәни дәрәҗәләр "Хүсуси мудафиә олунан мәдәни дәрәҗәләрдин бәјнәлхалт рејестри" нә дахил едилмәклә хүсуси мудафиәгә көтүрүләр. Бу дахилетмә јалныз бу Конвенсијанын мүддәаларына мувафиг оларан вә Ичра Регламентинә ријајәт олунмагла ичра едилер.

Мәддә 9

Хүсуси мудафиә олунан мәдәни дәрәҗәләрдин тохунулмазлыгы

Сазишә кәләп Јүксәк Тәрәфләр хүсуси мудафиә олунан мәдәни дәрәҗәләр Бәјнәлхалт Рејестрә дахил едилән андан онлара гаршы јөнәдилмиш һәр һансы дүшмәнчилик һәркәтиндән, һәмчинин, белә дәрәҗәләрдин вә онлара битишик саһәләрдән 8-чи мәддәнин 5-чи бәнддәндә нәзәрә тутулан һаллардан башга, һәрби мәгсәдләрлә истифацә етмәкләп чәкинмәклә, тохунулмазлыгыны тә мин етмәји өһдәләринә көтүрүләр.

262

Мәддә 10

Нишан гојма вә нәзәрәт

Силаблы мунағишә дөврүндә хүсуси мудафиә олунан мәдәни дәрәҗәләрә нишан гојумалы вә онлар Ичра Регламентиндә мөҗјән едилдији кими, бәјнәлхалт нәзәрәт үчүн ачыг олмалдыр.

Мәддә 11

Тохунулмазлыгдан мәһрумәтмә

Сазишә кәләп Јүксәк Тәрәфләрдин бири хүсуси мудафиә олунан дәрәҗә барәсиндә 9-чу мәддәгә кәрә көтүрүлү өһдәлији позарса, гаршы Тәрәф бу позуңту давам етдикчә һәмнин дәрәҗин тохунулмазлыгы тә мин етмәк барәсиндә оз өһдәлијидән азақ олур. Ләкин о һәр дәрәҗә муһүкү сајыгда, габагчадан бу позуңтуја аглабатаг мүддәтдә сон гојулмазыны тәләб елөчкдир.

2. Бу мәддәнин I-чи бәнддәндә нәзәрәдә тутулан һалдан башга, хүсуси мудафиә олунан мәдәни дәрәҗин тохунулмазлыгы аңчаг мүстәсна һәрби зәрурәт һалларында вә јалныз бу зәрурәт мөвчүд оланацәк көтүрүлә биләр. Сонунчу һал јалныз дивизија, јахүд мувафиг дивизијанын һиссәсин командириндән башлајараг даһа јүксәк һәрби рәисләр тәрәфиндән тәсдиг едилә биләр. Шәрәитин имкан вердији бүтүн һалларда тохунулмазлыгын көтүрүмәси барәдә гәрар гаршы Тәрәф кифајәт гәдәр габагчадан нота верилмәклә билдирилер.

3. Тохунулмазлыгы көтүрән Тәрәф, муһүкүн гәдәр гыса мүддәтдә, Ичра Регламентинин нәзәрәдә тутугу мәдәни дәрәҗәләр үзрә Баш комиссара бу барәдә, сәбәпләри кәстәрилмәклә, јазылы мәһүмаг вермәлидир.

III Фәсил. МӘДӘНИ ДӘРӘҖӘЛӘРИН ДАШЫНМАСЫ

Мәддә 12

Хүсуси мудафиә олунан нәглијат

1. Мәдәни дәрәҗәләр ја әрази дахилиндә, јахүд башга әразиә дашымаг үчүн истифацә едилән нәглијат марасты Сазишә кәләп Јүксәк тәрәфин ханиши илә Ичра Регламентиндә нәзәрәдә тутулан шәртләрлә хүсуси мудафиәгә көтүрүлә биләр.

2. Хүсуси мудафиәдән истифацә едән нәглијат Ичра Регламентинин нәзәрәдә тутугу бәјнәлхалт нәзәрәтләдир вә 16-чы мәддәдә тәсвир едилән фәргләнмә нишаны илә ишарә олунур.

3. Сазишә кәләп Јүксәк Тәрәфләр хүсуси мудафиә олунан нәглијатга гаршы һәр һансы дүшмәнчилик һәркәтиндән чәкинмәлидирләр.

Мәддә 13

Тә'чили һалларда нәглијат

1. Сазишә кәләп Јүксәк Тәрәф бә'зи мәдәни дәрәҗәләрдин тәһдүкәсилдији онларын дашынамасыны тәләб етдијини вә дашынманын 12-чи мәддәдә нәзәрәдә тутулан проседураја әмәл етмәјә имкан вермәҗәчәк гәдәр тә'чили характер дашыдыгыны - хүсусилә силаблы мунағишәнин өвәлиндә - һесап едәрсә, бу нәглијат 12-чи мәддәгә әсаән она тохунулмазлыг верилмәси барәдә ханиш булдан әввәл артыг әрз олунма-

263

мыш ыкы сдилмэмийсө, 16-чы мащдөлө тесвир едилөн фөрглөнмө нишаны илө ишарө едиле билер. Бу мүмкүн олдудга нөглийят барөдө әкс Төрөфләрө билдирилмөлдир. Башга өлкөнин әразисинө келөн нөглийят она хусуси олараг тохунулмазлыг верилмөйибсө, фөрглөнмө нишаны илө ишарө едиле билмөз.

2. Сазишө келөн Лүксөк Төрөфләр бу мащдөнн 1-чи бөндийдө нө- зөрдө тутулан ыкы фөрглөнмө нишаны илө ишарө олунап нөглийят ои- ларө гаршы жөнөдильмиш дүшмөнчилик һөрөкөтлөриндөн мүдафия ет- мөк мөгсәдилө, мүмкүн гөдөр, ейтийят тәдбирләрө көрүрләр.

Маддө 14

Мүсәдирә едилмәдән, приз вә ја гәсб кими көтүрүлмәдән тохунулмазлыг

1. Мүсәдирә едилмәдән, приз вә ја гәсб кими көтүрүлмәдән тоху- нулмазлыгдан:

(а) 12-чи мащдөдө нөзөрдө тутулан, јахүд 13-чү мащдөдө нөзөрдө ту- тулан мөдөнн дөйөрләр;

(б) мүстәсна олараг бу дөйөрләрө дашыжан нөглийят васителәри ис- тифадө едөчөкләр.

2. Бу мащдөдө һеч нө јохлама вә нөзәрәт һүгүгуну мөһудлашдырмыр.

IV фәсил. ПЕРСОНАЛ ҺАГТЫНДА

Маддө 15

Персонал

Мөдөнн дөйөрләрин мүдафияси үчүн нөзөрдө тутулан персоналә тәһүкәсизлик тәләбләринин имкан вердийи гөдөр бу дөйөрләрө горујуб сахламагын нөф'инө һөрмәт көстөрilmәси вә әкәр бу персонал, һөм- чинин, горуимасынын она һөвалә олундугу мөдөнн дөйөрләр рөгйбин әлине кечерсә, онун өз функцияларыны һөјата кечирмәсини давам ет- дирмәсинө имкан верилмөлдир.

V фәсил. ФӨРГЛӨНМӨ НИШАНЫ ҺАГТЫНДА

Маддө 16

Конвенсиянын нишаны

1. Конвенсиянын фөрглөнмө нишаны ашагыдан итиленмиш, көј вә аг ренкли дөрд һиссәјә бөлүнмүш галхандыр (галхан өзү бучагларын- дан бири онун итиленмиш һиссәсинө салыпмыш көј ренкли квацрат вә квацратын үстүндөки көј ренкли үчбучагдан ибарәтдир; квацрат вә үч- бучаг агрәнкли үчбучагларла һүдудланырлар).

2. Нишанлан 17-чи мащдөдө көстөрилөн шәртләрө мүвафиг оларат үч дөфә үчбучаг шөклиндө (бир нишан ашагыда) истифадө олунур.

Маддө 17

Нишандан истифадө едилмәси

1. Фөрглөнмө нишаны үч дөфә анчаг:

(а) Хусуси мүдафия олунап дашынмаз мөдөнн дөйөрләрин;
(б) 12 вә 13-чү мащдөләрөдө нөзөрдө тутулан шәртләрө мүвафиг ола- раг мөдөнн дөйөрләрө дашыжан нөглийят васителәринин;

(с) Ичра Регламентиндө нөзөрдө тутулан шәртләрө мүвафиг олараг һазырлыгсыз дүзәдильмиш сыгыначагларын идентификациясы үчүн тәтбиг едилер.

2. Фөрглөнмө нишаны бир дөфә анчаг:

(а) хусуси мүдафия олунамажан мөдөнн дөйөрләрин;

(б) Ичра Регламентинө мүвафиг олараг нөзәрәт функциялары һөва- лә олунмуш шөхсләрин;

(с) мөдөнн дөйөрләрин мүдафияси үчүн тәјин олунмуш персоналын;
(д) Ичра Регламентинин нөзөрдө тутдугу шөхсийәт васителәринин идентификациясы үчүн тәтбиг едилә билер.

3. Силаһлы мүнәпшө вахты фөрглөнмө нишанларыны, бу мащдөннн өваздки бөндләриндө хатырланан һаллардан башга, бүтүн дикәр һал- ларда тәтбиг етмөк, јахүд һәр һансы дикәр мөгсәдлө Конвенсиянын нишанына охшар нишан ишләтмөк гадаган олунур.

4. Дашынмаз мөдөнн дөйөрә фөрглөнмө нишаны ејни заматда Сазишө келөн Лүксөк Төрөфин сәләһийәтти һакимийәт органларынын тарихи көстөрilmәш вә имзаланмыш мүвафиг ичазәси вурудмадан гојула билмөз.

VI фәсил. КОНВЕНСИЈАНЫН ТӘТБИГИ ҺАГТЫНДА

Маддө 18

Конвенсиянын тәтбиги

1. Бу Конвенсия һөлә сүлһ дөврүндө гүвәјә минмәли олан һаллар- дан савајы, ики вә ја даһа чох Сазишө келөн Лүксөк Төрөф арасында мүварибө елан олундуда, јахүд мејдана чыха билөн чүрбөчү дикәр си- ләһлы мүнәпшө баш вердиклә - һөгга, мүварибө вәзйјәти онлардан би- ри вә ја бир нечөси төрөфиндөн етираф едилмәсә дө, - тәтбиг едилер.

2. Конвенсия, һөмчинин, Сазишө келөн Лүксөк Төрөфин әразиси там, јахүд гисмән ишғал едилдийи һалларда - бу ишғал һеч бир һәрби мүваимәтә раст кәлмәсә дө, - тәтбиг едилөчөкдир.

3. Мүнәпшөдө олан Дөвләтләрден бири бу Конвенсияда иштирак етмирсә, бу Конвенсиянын Төрөфләрө олан Дөвләтләр, бунула белә, гаршылыгы мүнәсбәтләриндө онун гәрарлары илө бағлы галырлар. Бундан өләвә, онлар көстөрилөн Дөвләт Конвенсиясынын мүдәалары- ны гәбул етдийини бәјан едәрсә вә онлары тәтбиг етдийи гөдөр, һөмин Дөвләт барәсиндө бу Конвенсия илө бағлы олачаглар.

Маддө 19

Бөјнөлхалг характер дашымажан мүнәпшөләр

1. Бөјнөлхалг характер дашымажан вә Сазишө келөн Лүксөк Төрөф- ләрден биринни әразисиндө силаһлы мүнәпшө баш вердиклә мүнәпшө- шөдө иштирак едөн Төрөфләрден һәр бири, һеч олмаса, бу Конвенси- јанын мөдөнн дөйөрләрө һөрмәт едилмәсинө даир мүдәаларыны тәтбиг етмөјә борчу олачаглар.

2. Мүнәпшөдө олан Төрөфләр бу Конвенсиянын бүтүн гәрарлары- нын, јахүд онларын бир гисминин хусуси сазишләр васитәсинә ишлә- мөси үчүн бүтүн сәјтәри көстөрөчөкләр.

3. Тәһсил, елм вә мәдәнијјәт мәсәләләри үзрә Бирләшмиш Милләтләр Тәшкиләтә өз хидмәтини мүнәгитшәдә олан тәрәфләрә тәклиф едә биләр.
4. Јухарыда кәстәрилән мүдәаларын мүдәаларын тәтбиғ едилмәси мүнәгитшәдә олан Тәрәфләрдин һүғүи статусуна тохунмајачағдыр.

VII Фәсил. КОНВЕНСИЈАНЫН ИЧРАСЫ ҲАГТЫНДА

Мәддә 20

Ичра регламенты

Бу Конвенсиянын тәтбиғ гәјдәси онун тәркиб һиссәси олан Ичра Регламенты илә мүнәҗән едиллир.

Мәддә 21

Һами-Дөвләтләр

Бу Конвенсия вә онун Ичра Регламенты мүнәгитшәдә олан Тәрәфләрдин мәнәфәсләринин мүнәфизәси һәвалә олуна һами-Дөвләтләрдин јардымы илә тәтбиғ едиллир.

Мәддә 22

Барышдырма проседурасы

1. Һами-Дөвләтләр мэдәни дәрәҗәләрдин мүнәфизәсинин мәнәфәји үчүн фәјдалы сәјдығлары бүтүн һалларда, хусусилә мүнәгитшәдә олан Тәрәфләр арасында бу Конвенсиянын вә ја онун Ичра Регламентинин мүдәаларынын тәтбиғи, јахүд јоғузу барәсиндә ихтилаф олдуғда, өз хејрихәл хидмәтләрини кәстәрәчәкләр.

2. Бу мөсәддә һами-Дөвләтләрден һәр бири Тәрәфләрден биринин, Тәһсил, елм вә мәдәнијјәт мәсәләләри үзрә Баш директорунун дәрәҗә илә, јахүд өз мүнәфизәсинә кәрә мүнәгитшәдә олан Тәрәфләрә онларын нүмәјәндәләринин, о чүмләдән мэдәни дәрәҗәләрдин мүнәфизәси һәвалә олуна хәкмијјәт нүмәјәндәләринин, ола биләр, мүнәсиб гәјдәдә сәчилмиш нејтрал әразидә мүнәвирәсини чағырмағы тәклиф едә биләр. Мүнәгитшәдә олан Тәрәфләр онларын мүнәвирә чағырымасы һаггында тәклифләрини һејјәтә кечирмәјә борчлуғурлар. Һами-Дөвләтләр нејтрал Дөвләтин вәтәндашы олан, јахүд Тәһсил, елм вә мәдәнијјәт мәсәләләри үзрә Бирләшмиш Милләтләр Тәшкиләтә Баш директорунун бу мүнәвирәдә сәдр кимин иштирак етмәсини тәклиф етдији шәхсин мүнәгитшәдә олан Тәрәфләрдин тәсвибинә тәклиф едәчәкләр.

Мәддә 23

ЈУНЕСКО-нун јардымы

1. Сәзишә кәлән Јүксәк Тәрәфләр мэдәни дәрәҗәләрдинин мүнәфизәсинин тәшкили үчүн техник јардым, јахүд бу Конвенсиянын вә онун Ичра Регламентинин тәтбиғиндән ирәли кәлән һәр һансы дикәр мөсәләләр барәсиндә Тәһсил, елм вә мәдәнијјәт мәсәләләри үзрә Бирләшмиш Милләтләр Тәшкиләтәна хәнишлә мураҗиәт едә биләрләр. Тәшкиләт өз програмы вә имканлары дахилдә бу јардымы кәстәриләр.

2. Тәшкиләтнин бу мөсәлә барәсиндә Сәзишә кәлән Јүксәк Тәрәфләрә өз тәшәббүсү илә тәклиф етмәк һүғүу вар.

Мәддә 24

Хүсуси сәзишләр

1. Сәзишә кәлән Јүксәк Тәрәфләр, онларын фикринчә, әләһиддә тәнзимләмәли олан бүтүн мәсәләләр барәсиндә хүсуси сәзишләр бағлаја биләрләр.

2. Мэдәни дәрәҗәләрдин вә онларын горунмасы үчүн тәјјин едилмиш персоналын истифадә етдикләри мүдәфизәни зәһфләдән һеч бир хүсуси сәзиш бағлана билмәз.

Мәддә 25

Конвенсиянын јайылмасы

Сәзишә кәлән Јүксәк Тәрәфләр бу Конвенсиянын вә онун Ичра Регламентинин мәтинини истәр сүһ, истәрсә дәрә сәләһли мүнәгитшәләр дәрәҗәдә өз әлқәләриндә мүмкүн гәдәр кәшиш јаймағы әһдәләринә кәтүрүрләр. Онлар, о чүмләдән, Конвенсиянын вә онун Ичра Регламентинин принципләринин бүтүн әһалијјә, хүсусилә сәләһли гүвәләрә вә мэдәни дәрәҗәләрдин горунмасы үчүн тәјјин олуна хәкмијјәт мөсәддә олмағы үчүн онларын әрәзилмәсини һәрби вә мүмкүнсә, мүлкә тәлим програмларына дахил етмәји әһдәләринә кәтүрүрләр.

Мәддә 26

Тәрчүмәләр вә мәрүзәләр

1. Сәзишә кәлән Јүксәк Тәрәфләр бу Конвенсиянын вә онун Ичра Регламентинин рәсмин тәрчүмә мәтнләрини Тәһсил, елм вә мәдәнијјәт мәсәләләри үзрә Бирләшмиш Милләтләр Тәшкиләтәнын Баш директору вәсигәсилә бир-бирләринә билдирәчәкләр.

2. Онлар бундан әләвә, һеч олмаса, дәрә илдә бир дәрә Баш директор онларын администрасиясынын бу Конвенсиянын вә онун Ичра Регламентинин һејјәтә кечирилмәси үчүн, билдирилмәсини мөсәддәјуғул сәјдығы, кәрдјуу, һазырлағдығы вә ја әјрәндији тәдбирләрә даир мө лүматы сәтһивә едән мө рүзә кәндәрәчәкләр.

Мәддә 27

Мүнәвирәләр

1. Тәһсил, елм вә мәдәнијјәт мәсәләләри үзрә Бирләшмиш Милләтләр Тәшкиләтәнын Баш директору Ичрајјә Шурасынын сәзишә илә Сәзишә кәлән Јүксәк Тәрәфләрдин нүмәјәндәләринин мүнәвирәсини чағырма биләр. О, белә мүнәвирәни бу барәдә Сәзишә кәлән Јүксәк Тәрәфләрдин үмуми сәјдығын азы бешдә бириндән хәниш дахил олдуғда чағырыр.

2. Мүнәвирәтин вәсигәси бу Конвенсиянын вә онун Ичра Регламентинин она һәвалә етдији дикәр функцијјалардан әләвә, Конвенсиянын вә онун Ичра Регламентинин тәтбиғи илә бағлы проблемләри әјрәләмәк вә бунунда әләғдәр тәсвијләләр вәрмәкдир.

3. Мүнәвирә бушдан сәвәји, Сәзишә кәлән Јүксәк Тәрәфләрдин әк сәријјәти мүнәвирәдә тәмсил олунарса, 39-чу мәддәнин мүдәаларына мүнәвирә оларағ Конвенсияја вә ја онун Ичра Регламентинә јәнидән бағлаја биләр.

Мәддә 28

Санксиялар

Сәзишә кәлән Јүксәк Тәрәфләр өз чинајәт гәнариверичиликләри чәрчивәсиндә вәтәндашлығындан асылы олмајараг, бу Конвенсияны позмуш вә ја позмагы әмр етмиш шәхсләрин үзә чәхарылмасы, барә-ләриндә чинајәт санксиялары, јахуә инзибаги санксиялар төгбиг едил-мәси үчүн бүтүн лазыми тәдбирләри көрмәји өһдәләринә көтүрүрләр.

ЈЕКУН МУДДӘАЛАРЫ

Мәддә 29

Дилләр

1. Бу Конвенсия инкилис, испан, рус вә франсыз дилләриндә тәр-тиб едилмишир; дәрди мәтнин һәмәси ејни гүвәјә маликдир.

2. Тәһсил, елм вә мәдәнијјәт мәсәләләри үзрә Бирләшмиш Милләт-ләр Тәшкилаты Конвенсиянын онун Баш конфрансынын ресми диллә-ри олан дикәр дилләрә тәрчүмә олунмасыны тө мин едир.

Мәддә 30

Имзалама

Бу Конвенсияја 14 мај 1954-чү ил тарихи гојулачаг вә о, 31 декабр 1954-чү иләдәк 1954-чү ил апрелин 21-дән мајын 14-дәк һаагала кечти-рилән Конфранса дө вәт едилмиш бүтүн дөвләтләрин имзаламасы үчүн ачыг олачагдыр.

Мәддә 31

Ратификасия

1. Бу Конвенсия ону имзаламыш дөвләтләр тәрәфиндән онларын конститусия процедурасына мувафиг сурәтдә ратификасия едилмәлидир.

2. Ратификасия ферманлары Тәһсил, елм вә мәдәнијјәт мәсәлә-ри үзрә Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын Баш директорунун ја-ныннда депозитә гојулачагдыр.

Мәддә 32

Гошулма

Бу Конвенсия гүвәјә миндији күндән 30-чү мәщәлә көстәриилән Конвенсияны имзаламамыш бүтүн дөвләтләрин, һәмчинин, Тәһсил, елм вә мәдәнијјәт мәсәләләри үзрә Бирләшмиш Милләтләр Тәшкила-ты Ичрайә Шурасынын она гошулмага дө вәт едәчәји һәр һансы ди-кәр дөвләтин гошулмасы үчүн ачыг олачагдыр. Гошулма бу һагда сәнә-дин Тәһсил, елм вә мәдәнијјәт мәсәләләри үзрә Бирләшмиш Милләт-ләр Тәшкилаты Баш директорунун јанында депозитә гојулмасы илә һә-јата кечирилир.

Мәддә 33

Гүвәјә минмә

1. Бу Конвенсия беш ратификасия ферманы депозитә гојулдуға үч әј сонра гүвәјә минәчәкдир.

2. Бундан сонра о, һәр бир Сәзишә кәлән Јүксәк Тәрәф үчүн бу Тә-рәфин өз ратификасия ферманыны, јахуә гошулма һаггында сәнәдини депозитә гојдуғу күндән үч әј сонра гүвәјә минәчәкдир.

3. 18 вә 19-чү мәщәләрдә нәзәрдә тутулан һалларда ратификасия, јахуә гошулма һаггында сәнәдләрини һәрби әмәлијјатлар вә ја ишғал башланана гәдәр јахуә ондан сонра депозитә гојмуш мүнәгитшәдә олан Тәрәфләр үчүн Конвенсия дәрһал гүвәјә минәчәкдир. Белә һалларда Тәһсил, елм вә мәдәнијјәт мәсәләләри үзрә Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын Баш директору, мүмкүн гәдәр гыса мүддәтдә, 38-чи мәщәлә нәзәрдә тутулан билдириш едәчәкдир.

Мәддә 34

Ишә салынма

1. Бу Конвенсия гүвәјә минән күн үчүн онун Тәрәфләри олан Дов-ләтләрдән һәр бири алты әј мүддәтиндә Конвенсиянын ишә салынма-сы үчүн лазыми тәдбирләри көрәчәкдәр.

2. Ратификасия ферманларыны, јахуә гошулма һаггында сәнәдләри-ни Конвенсия гүвәјә минән күндән депозитә гојан дөвләтләр үчүн дө-бу мүддәт ратификасия ферманынын, јахуә гошулма һаггында сәнәдин депозитә гојулдуғу күндән һесаблинмагла алты әј олачагдыр.

Мәддә 35

Конвенсиянын әрази јайымы

Сәзишә кәлән Јүксәк Тәрәфләрлән һәр һансысы ратификасия, ја-хуә гошулма вахты вә ја сонралар истәнилән вахт Тәһсил, елм вә мө-дәнијјәт мәсәләләри үзрә Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилаты Баш ди-ректорунун ашына нотификасия вәситәсилә бу Конвенсиянын онун бәјнәлхалг мүнәсибәтләрдә тәмсил етдији әразиләрин һәмәсына, јахуә әразиләрдән һәр һансына шәмил олачагыны бәјән едә биләр. Бу нотификасия алындыгдан үч әј сонра гүвәјә минәчәкдир.

Мәддә 36

Әвәлки Конвенсияларла таршылыгы алағә

1. Гуру мүнәрибәләри ганун вә әдәтләри (IV) вә мүнәрибә дөврүндә дөниз гүвәләри илә бомбардман етмә (IX) һаггында 29 июл 1899-чу ил, јахуә 18 октябр 1907-чи ил һаага конвенсиялары илә бағлы олан вә бу Конвенсиянын Тәрәфләри олан Дөвләтләр арасыдакы мүнәсибәтләр-дә бу сонунчу јухарыда ашы чәкилән Конвенсияны (IX) вә јухарыда ашы чәкилән Конвенсияја (IV) гошулмуш Регламентти тамаглајачаг вә јуха-рыда ашы чәкилән Конвенсиянын 5-чи мәщәсиндә тәсвир олунмуш ни-шаны бу Конвенсиянын 16-чы мәщәсиндә тәсвир олунан нишанла - бу Конвенсия вә онун Ичра Регламентти һәмин фәргләнмә нишанынын ишләдилмәсини нәзәрдә тутдуғу һаллар үчүн - әвәз едәчәкдир.

2. Елм вә инчәсәләтә хидмәт едән ишарәләрин, еләчә дә тарихи әбидәләрин муәфәсиә һаггында 15 апрел 1935-чи ил Вашингтон пак-ты (Рерих пакты) илә бағлы олан вә бу Конвенсиянын тәрәфләри олан Дөвләтләр арасындакы мүнәсибәтләрдә бу сонунчу Рерих пактыны та-маглајачаг вә Пактын 3-чү мәщәсиндә тәсвир олунмуш фәргләнмә бәј-рагыны бу Конвенсиянын 16-чы мәщәсиндә тәсвир олунан нишанла - бу Конвенсия вә онун Ичра Регламенттинин һәмин фәргләнмә ниша-нынын ишләдилмәсини нәзәрдә тутдуғу һаллар үчүн - әвәз едәчәкдир.

Маддә 37 Денонсасија

1. Сазिशә кәләң Јүксәк Тәрәфләрден һәр бириниң бу Конвенсияны өз аңындан вә бу Тәрәфин бейнәлхалғ мунасибәтләрдә тәмсил етдиҗи һәр һансы әрази ашындан денонсасија етмәк ихтиҗары олачадыр.

2. Денонсасија һаггында Тәһсил, елм вә мәдәнијет мәсәләләри үчүн Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын Баш директоруна яазылды бәҗанат верилмәлидир.

3. Денонсасија бу һагда сәһәд алындыгдан бир ил сонра гүвәҗә минәчәкдир. Лакин бу ил баша чатаң вахт денонсасија едән Тәрәф силәһәли мунәпәһәһин иштиҗакчысы олғрса, денонсасијагын гүвәси һәрби әмелијатларын сонундақк вә һәр һәҗда, мәдәни дәрәҗәләрн чыхарылдығы олқәҗә гәҗҗарылмасы әмелијаты уртарана гәдәр дајандырлаҗақдыр

Маддә 38 Нотификасија

Тәһсил, елм вә мәдәнијет мәсәләләри үчүн Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын Баш директору Конвенсиянын ратификасијасы, јахуд она гошулма вә ја дүзәлишләрн гәбул едилмәси һаггында мувафиг оларағ 31, 32 вә 39-чу маддәләрдә хатырланан бүтүн сәһәдләрн гәһвил верилмәси, һәмчинин, мувафиг оларағ 35, 37 вә 39-чу маддәләрдә шәһәрәдә тутулан нотификасијалар вә денонсасијалар бәрәсиндә 30 күн 32-чи маддәләрдә көстөрилән Дәвләтләрә, еләчә дә Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатына мә лумат верәчәкдир.

Маддә 39 Конвенсияја вә онун Ичра Регламентинә јенидән баһма

1. Сазिशә кәләң Јүксәк Тәрәфләрден һәр бири бу Конвенсияја вә онун Ичра Регламентинә дүзәлишләр төклиф едә биләр. Төклиф едилән һәр бир дүзәлишин мәғни Тәһсил, елм вә мәдәнијет мәсәләләри үчүн Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын Баш директоруна билдирилир; о, һәмшин мәғни дәрәдә әрзиндә ашағыдақкылары билдирмәк хәһиши илә һәр бир Сазिशә кәләң Јүксәк Тәрәфә көнләрир:

(а) төклиф олунаң төклифә баһмағ үчүн Конфранс чағгырылмасыны истәҗирин;

(б) төклиф олунаң дүзәлишин Конфранс чағгырылмадан гәбул едилмәсинә тәрәфлардырмы;

(с) төклиф олунаң дүзәлишин Конфранс чағгырылмадан рәдд едилмәсинә разыдырмы.

2. Баш директор бу маддәнин 1-чи бәндинә мувафиг оларағ алдығы чаваблары бүтүн Сазिशә кәләң Јүксәк Тәрәфләрә билдирир.

3. Бу маддәнин 1(б) бәндинин ичрасы оларағ өз рә јини нәзордә тутулан вахтда Тәһсил, елм вә мәдәнијет мәсәләләри үчүн Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын Баш директоруна билдирмиш бүтүн Сазिशә кәләң Јүксәк Тәрәфләр Баш директоруна дүзәлишин Конфранс чағгырылмадан гәбул едилмәсинә тәрәфлар олдуғларыны билдирәрсә, Баш директор 38-чи маддәҗә мувафиг оларағ онларын гәрарынын нотификасијасы һаггында мә лумат верир. Бу нотификасијаның верилдиҗи күндән 90 күн кечәдән сонра дүзәлиши бүтүн Сазिशә кәләң Јүксәк Тәрәфлар үчүн гүвәҗә минир.

4. Сазिशә кәләң Јүксәк Тәрәфләрн үмуми сајынын үчдә бириндән чоғу Конфранс чағгырылмасыны хәһиш едәрсә, Баш директор төклиф олуңмуш дүзәлишә баһмағ үчүн Сазिशә кәләң Јүксәк Тәрәфләрн Конфрансыны чағгырыр.

5. Конвенсияја вә ја онун Ичра Регламентинә бундан әввәлки бәнддә муәјјән едилмиш проседураја мувафиг оларағ баһылан дүзәлишләр онлары Конфрансда тәмсил олунаң Сазिशә кәләң Јүксәк Тәрәфләр јекдилликтә тәсвир етдикән вә Сазिशә кәләң Јүксәк Тәрәфләрн һәр бири гәбул етдикән сонра гүвәҗә минир.

6. Сазिशә кәләң Јүксәк Тәрәфләрн Конвенсияја вә ја онун Ичра Регламентинә 4 вә 5-чи бәндләрдә хатырланан Конфрансын тәсвир етдиҗи дүзәлишләрн гәбул етмәси рәсми сәһәдн Тәһсил, елм вә мәдәнијет мәсәләләри үчүн Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын Баш директоруна гәддиң олуңмасы илә һәјата кечирилир.

7. Бу Конвенсияја вә ја онун Ичра Регламентинә дүзәлишләр гүвәҗә миндикән сонра Конвенсияја вә ја онун Ичра Регламентинин аңчағ бу тәрәдә тәсвир едилмиш мәғни ратификасија, јахуд гошулма үчүн ачығ галыр.

Маддә 40 Гәддијатдан кечирилмә

Бу Конвенсияја Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилаты Низамнамәсинин 102-чи маддәсинә мувафиг оларағ Тәһсил, елм вә мәдәнијет мәсәләләри үчүн Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын Баш директору тәрәфиндән Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын Катиблијиндә гәддијатдан кечириләчәкдир.

Бунун тәсдиғи оларағ, мувафиг сурәтдә мүвәккил едилмиш ашағыда имза едәнләр бу Конвенсияны имзалаҗақлар.

14 мај 1954-чү илдә, һаагада, Тәһсил, елм вә мәдәнијет мәсәләләри үчүн Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын архивләриндә сахламағ вә тәсдиғ олуңмуш сурәтләри 30 вә 32-чи маддәләрдә көстөрилән бүтүн дәвләтләрә, һәмчинин, Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатына көндериләчәк бир нүсхәдә тәртиб едилди.

СИЛАҒЛЫ МУНАГИШӘ БАШ ВЕРДИКДӘ МӘДӘНИ ДӘРҒЛӘРИН МУДАФИӘСИ ҺАГГЫНДА КОНВЕНСИЈАНЫН ИЧРА РЕГЛАМЕНТИ

1 Фәсил. НӘЗАРӘТ ҺАГГЫНДА

Маддә 1

Шәхсләрн бейнәлхалғ сијаһысы

Тәһсил, елм вә мәдәнијет мәсәләләри үчүн Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын Баш директору бу Конвенсияја гүвәҗә минән вахтдан Сазिशә кәләң Јүксәк Тәрәфләрн ирәли сүрдүдү вә мәдәни дәрәҗләр үчүн Баш комиссар фуңксияларынны јеринә јетирмәҗи бачаран бүтүн шәхсләрн даһил олуңдуғу бейнәлхалғ сијаһы тәртиб едир. Бу сијаһыја Тәһсил, елм вә мәдәнијет мәсәләләри үчүн Бирләшмиш Милләтләр

Ташкилати Баш директорунун ташеббүсү иле Сазинше кален Жүксөк Төрөфлерин тегдиматлары есасыша вахташыры жениден бахылачагыдыр.

Маддө 2

Нөзаретин ташкили

Сазинше кален Жүксөк Төрөф Конвенсиянын 18-чи маддесинин тат-быг едиле билдији силаблы мунагишеге кирен кями:

(а) аразинсидоки медени дөёрлөр үзрө нүмајөнде тө јин едир; о, башга аразини тутурса, орадакы медени дөёрлөр үзрө хуеуси нүмајөнде тө јин етмөлидир;

(б) бу Сазинше кален Жүксөк Төрөфле мунагишеде олан Төрөфлөрдөн һәр биринин һами-Дөвлөти ашагыдакы 3-чу маддеге мувафиг олараг биринчинин јанында нүмајөндөлөр тө јин едир;

(с) ашагыдакы 4-чу маддеге мувафиг олараг бу Сазинше кален Жүксөк Төрөфин јанында медени дөёрлөр үзрө Баш комиссар тө јин едилер.

Маддө 3

Һами-Дөвлөтлерин нүмајөндөлеринин тө јин едилмөси

Һами-Дөвлөт нүмајөндөлерини өзүнүн дипломатик, јахуд Консулдуг персоналы үзлөри арасындан ва ја өз функцияларыны јанында јеринө јетирдиклери Төрөфин разылыгы иле башга шөхслөр арасындан тө јин едир.

Маддө 4

Баш комиссарын тө јин едилмөси

1. Мөдени дөёрлөр үзрө Баш комиссар шөхслерин бејналхалг сийаһысындан, һөм онун өз функцияларыны јанында јеринө јетирдији Төрөфин, һөм де, онунла мунагишеде олан Төрөфлөрин һами-Дөвлөтлеринин разылыгы иле сечилер.

2. Төрөфлөр бу мәсөле баресинде данышыгларынын башлаимасындан сонра үч һөфте арзинше сазинше кәлмөзсө, онлар Бејналхалг Мөһкөменин Сөдринден өз вөзифөлөринин ичрасына јалныз функцияларыны јанында јеринө јетирөмеји Төрөфин разылыгы алындыгдан сонра башлајачаг Баш комиссар тө јин етмөји хаһиш едөчөкдир.

Маддө 5

Нүмајөндөлерин функциялары

Һами-Дөвлөтлерин нүмајөндөлери Конвенсиянын позумасыны төјдө алыр, өз функцияларыны јанында јеринө јетирдиклери Төрөфин разылыгы иле бу позунтуларын баш вердији шөраити арашдырыр, бу позунтулара сон гојмаг үчүн јериндөчө демаршлар едир ва лазым кәлдикде, онлар баресинде Баш комиссара хөбөр верирлөр. Онлар өз фаалдидијетлери барөде Баш комиссара мә лумат верирлөр.

Маддө 6

Баш комиссарын функциялары

1. Мөдени дөёрлөр үзрө Баш комиссар Конвенсиянын тәтбиги иле багыл мәдана кәлөрөк она отурулен бүтүн мәсөлөлери өз функцияларыны јанында јеринө јетирдији Төрөфин нүмајөндөси ва мэрашты нүмајөндөлөрдө музакирә едир.

2. О, гөрарлар гөбул едө ва бу Регламентде нөзөрдө тутулан һалларда тө јинатлар апара билөр.

3. О, Баш комиссарын өз функцияларыны јанында јеринө јетирдији Төрөфин разылыгы иле тәбигат апарылмасына әмр вермөк ва өзү ону апармаг һутугуна маликдир.

4. О, мунагишеде олан Төрөфлөр ва ја онларын һами-Дөвлөтлери гаршысында Конвенсиянын тәтбиги үчүн фајдалы сардыгы бүтүн демаршлары едир.

5. О, Конвенсиянын тәтбиги баресинде лазыми мә рузаләр төртиб едир ва онлары мараггы Төрөфлөро, һәмчинини һами-Дөвлөтлөро билдирыр. О, бу мә рузалөрин сурәтлерини анчаг онлардакы техники мә луматлардан истифаде едө билен Тәһсил, сгм ва мөдөнијет мәсәлөлери үзрө Бирлөшиниш Министрләр Төшкннатынын Баш директоруна кондөрир.

6. Һами-Дөвлөт олмашыда Баш комиссар һами-Дөвлөтин 21 ва 22-чи маддөлөрдө мөзјөн олунмуш функцияларыны һөјата кечирир.

Маддө 7

Инспекторлар ва експертләр

1. Мөдени дөёрлөр үзрө Баш комиссар мараггы нүмајөндөлерини хаһиши иле багыл, јахуд онларла мәслөһөтләшмөдөн сонра зөрури һөсаб етдији һәр бир һалда мөдәни дөёрлөр үзрө өһдөсинө мөзјөн миссия һөвалә едилен инспекторун намизәдлинини өз функцияларыны јанында һөјата кечирдији Төрөфин тәсвибнө тәгдим едир. Инспектор јалныз Баш комиссарын гаршысында мәс'улијет дашыјыр.

2. Баш комиссар, нүмајөндөлөр ва инспекторлар намизәдилклери, һәмчинин бундан әввалки бөндө хатырланан Төрөфин тәсвибнө тәгдим олунан експертлерин хидмөтинө мурачиөт едө билөрлөр.

Маддө 8

Нөзарөт функцияларынын һөјата кечирилмөси

Мөдәни дөёрлөр үзрө Баш комиссар, һами-Дөвлөтлерин нүмајөндөлери, инспекторлар ва експертләр гөтијјөн өз функцияларыны һөјата кечирмөк чөриивөсиндөн кәнара чыхмамалдырлар. Онлар хуеусилә, өз функцияларыны јанында һөјата кечирдиклери Сазинше кален Жүксөк Төрөфин тәһкүкөсизлик мөнафәслөрини нөзәрә алмалы ва бүтүн һалларда Сазинше кален Жүксөк Төрөфин онлара хөбөр вердији муһарибә шөрангннин тәләблөринө мувафиг һәрәкәт етмәлидирләр.

Маддө 9

Һами-Дөвлөтлерин өз едилмөси

Мунагишеде олан Төрөф һами-Дөвлөтин хидмөтләриндөн истифаде етмирсө, јахуд лаһа истифаде етмирсө, иејтраг довтодөн јухарыда, 4-чу маддөдө нөзәрдө тутулан проседураја мувафиг оларат мөдәли дөёрлөр үзрө Баш комиссар тө јин олунмасы үчүн һами-Дөвлөт функцияларыны өз үзөринө көтүрмәсини хаһиш етмөк олар. Бу јолла тө јин олунмуш Баш комиссар лазыми һалларда һами-Дөвлөт нүмајөндөлөринин бу Регламентде мөзјөн едилмиш функцияларыны инспекторларла һөвалә едир.

Маддә 10

Хәрчләр

Мәдәни дәжрләр үзрә Баш комиссарын, инспектор вә экспертларын һагларыны вә хәрчләрнин онларын өз функцияларыны январда һагата кечирдикләри тәрәф өдәйир; һами-Дәвләтләрнин һүмәжәндәләрнин һаглары вә хәрчлери бу Дәвләтләрлә онларын мәнәфәләрини мүдәфиә етдикләри Дәвләтләр арасында сазышын мөвзусудур.

II Фәсил. ХҮСУСИ МҮДАФИӘ ҺАГТЫНДА

Маддә 11

Һазырлыгсыз дүзәлдилән сыгыначаглар

1. Сазышә кәлән Јүксәк Тәрәф ситәләы мүнәгншәнин кедишнндә козләнилмәз һалларда һазырлыгсыз дүзәлдилән сыгыначаг жаратмалы оларса вә о, һәмнин сыгыначагын хүсуси мүдәфиәжә көтүрүлмәсини истрежәрсә, бу барәдә дәрһал функцияларыны онун январда јеринә јетпәрән Баш комиссара хәбәр вәрир.
2. Баш комиссар шәраитин иә һазырлыгсыз дүзәлдилмиш сыгыначагда мүһафизә едилән мәдәни дәжрләрнин оһәмнәјәтинин белә тәдбирә һагг газандырдыгын һесап едәрсә, о, Сазышә кәлән Јүксәк Тәрәфә сыгыначагы Конвенсиянын 16-чы маддәсиндә мүәјјән олунмуш фәртләнмә нишаны илә ишарә етмәјә иназә вәрә биләр. О, өз гәрарыны тә чили сурәтдә һәр биринин отуз күн әрзиндә һәмнин нишанын дәрһал көтүрүлмәсини тәләб едә билдији һами-Дәвләтләрнин мараглы һүмәјәндәләринә билдирир.
3. Бу һүмәјәндәләр өз разылыгтарыны билдирән кими, јахуд отуз күндән сонра мараглы һүмәјәндәләрдән һеч бири е'тиразларыны бәјан етмәзсә вә һазырлыгсыз дүзәлдилмиш сыгыначаг, Баш комиссарын фикригчә, Конвенсиянын 8-чи маддәсиндә нәзәрдә тутулан шәртләрә чаваб вәрирсә, Баш комиссар Тәһсил, елм вә мәдәнијјәт мәсәләләри үзрә Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын Баш директорыдан сыгыначагын хүсуси мүдәфиә едилән мәдәни дәжрләр Рејестринә дахил олунмасы барәдә хәлиш едәчәкдир.

Маддә 12

Хүсуси мүдәфиә едилән мәдәни дәжрләрнин Бејнәлхалг Рејестри тәртиб олунур.

1. Хүсуси мүдәфиә едилән мәдәни дәжрләрнин Бејнәлхалг Рејестри тәртиб олунур.
2. Бу Рејестри Тәһсил, елм вә мәдәнијјәт мәсәләләри үзрә Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын Баш директору апарыр. О, Рејестрин сурәтләрини Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын Баш катибино, һәмчинин Сазышә кәлән Јүксәк Тәрәфләрә тәгдим едир.
3. Рејестр һәр бир Сазышә кәлән Јүксәк Тәрәфләрнин бири үчүн әјрылан бөлмәләрә бөлүнур. Һәр бөлмә үч һиссәјә әјрылыр: сыгыначаглар, мәдәни дәжрләрнин чәмләнмә мәркәзләри, дикәр дашынмаз мәдәни дәжрләр. Баш директор һәр бөлмәнин графацларыны доддурур.

Маддә 13

Рејестрә дахил едилмә һагтында бәјанат

1. Сазышә кәлән Јүксәк Тәрәфләрдән һәр бири Тәһсил, елм вә мәдәнијјәт мәсәләләри үзрә Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын Баш директоруна онун әразисиндә јерләшән бә'зи сыгыначагларын, мәдәни дәжрләрнин чәмләнмә мәркәзләринин вә ја дикәр дашынмаз мәдәни дәжрләрнин Бејнәлхалг Рејестрә дахил едилмәси барәдә бәјанат вәрә биләр. О, һәмнин дәжрләрнин јери һагтында мә'лумат вәрир вә сонунчуларын Конвенсиянын 8-чи маддәсиндә нәзәрдә тутулан шәртләрә чаваб вәришүнин тәсдиг едир.
2. Иналг вахты белә бәјанаты ишғал едән Дәвләттин вәрмәк һүгүгү вәр.
3. Тәһсил, елм вә мәдәнијјәт мәсәләләри үзрә Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын Баш директору мәдәни дәжрләрнин Рејестрә дахил едилмәси барәдә бәјанатларын сурәтләрини дәрһал Сазышә кәлән Јүксәк Тәрәфләрнин һәр биринә көндәрир.

Маддә 14

Е'тиразлар

1. Сазышә кәлән Јүксәк Тәрәфләрдән һәр бири Тәһсил, елм вә мәдәнијјәт мәсәләләри үзрә Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын Баш директорунын ашына мәдәни дәжрнин Рејестрә дахил едилмәси өләрјинә е'тираз мәктубу көндәрә биләр. Бу мәктубу о, һәмнин мәдәни дәжрнин Рејестрә дахил едилмәси барәдә хәлишын сурәтинин көндәрдји күндән һесапланмагга, дәрәд әј мүдәгитиндә алмалыдыр.
2. Белә е'тираз әсастандырылмалыдыр. Бунун үчүн јалпыз ашагыдакы дәлилләр көтириятә биләр:
  - (а) дәжр мәдәни дәжр дејил;
  - (б) Конвенсиянын 8-чи маддәсиндә көстәрилән шәртләр јеринә јеритилмәмишидир.
3. Баш директор е'тираз мәктубунун сурәтинин дәрһал Сазышә кәлән Јүксәк Тәрәфләрә көндәрир. О, лазым кәләрсә, бәди и вә тарихи мараг доғуран абдәләрнин, јерләрнин вә археоложи газыпты јерләринин мүдәфиәси үзрә Бејнәлхалг Комитәнин вә булдан алава, һәр һансы дикәр сәләбјәтли тәшкилатын вә ја ихтисаслы шәхсләрнин рә'јини истрејә биләр.
4. Баш директор вә ја мәдәни дәжрнин Рејестрә дахил едилмәси барәдә бәјанат вәришә Сазышә кәлән Јүксәк Тәрәф е'тиразыны билдирмиш Сазышә кәлән Јүксәк Тәрәфләр гаршысында онларын һәмнин е'тиразлардан имтина етмәләри үчүн лазым сәјдыглары һәр һансы дәмәриш тәдбирләри көрә биләрләр.
5. Сүлһ дәрүндә мәдәни дәжрнин Рејестрә дахил едилмәси барәдә бәјанат вәришә Сазышә кәлән Јүксәк Тәрәф дахил едилмә барәсиндә бәјанат түвәјә миһнәт гәдәр ситәләы мүнәгншәнин иштиракчысы оларса, Баш директор һәмнин мәдәни дәжри мүмкүн олан, јахуд олмуш һәр һансы е'тираз бәјанаты тәсдиг едиләтә, көтүрүлән вә ја ләгв едилән гәдәр мүдәгити оларат дәрһал рејестрә дахил едир.
6. Баш директор һәр һансы дәжрнин Рејестрә дахил едилмәси өләрјинә е'тираз мәктубу алдыгдан алты әј сонра е'тиразыны билдирмиш Сазышә кәлән Јүксәк Тәрәфдән Онун өз е'тиразындан имтина етмәси барәдә мә'лумат алмаза, дәжрнин Рејестрә дахил едилмәси барәдә бәјанат вәришә Сазышә кәлән Јүксәк Тәрәф ашагыдакы бәјддә итәрәдә тутулан арбитраж проседурасына мурачнәт едә биләр.

өзүнүн еэни өнөмижөтө малик мөдөнн дөјөрлөрнндөн аз гайгы көстөр-мөјөчөкдир;

(b) бу дөјөрлөрн мұнафнзе еден дөвлөт онлары жалныз мұнагышө гур-тардыгдан сонра гайтарачагдыр; бу дөјөрлөрн гайтарма онларын гайтарыл-масы барөдө хаһншден сонра алты ај мүддөтнндө ичра еднлөчөкдир;

(с) ардымыл дашынмалар заманы ве бу дөјөрлөр һансыса башга дөв-лөтнн өразнснндө олдугда онлар мүсашнрөјө мө'руз галмајачаглар; он-лары мұнафнзејө төһнл верөн дөвлөт ве төһннл алан дөвлөт онларла сөрбөст шөкнлдө бннакүзарлыг едө бнлмөзлөр. Лақнн дөјөрлөрн мұна-фнзе етмөјө төһнл алмыш дөвлөт, онларын горуңуб сахлапмасы телөб еткндө, дөјөрлөрнн мұнафнзе олунмага төһнл вермнш дөштөтнн ра-зылыгы нлө, бу мадшоө нөзөрдө тутулан шөртлөрө эмөл етмөклө, он-лары үчүнчү дөвлөтнн өразнсннө кечнрө бнлөр;

(d) дөјөрлөрнн хүсусл мұнафнзејө котүрүлмөсн барөдө хаһншдө өра-знснне дашынылан дөвлөтнн бу маддөннн мүддөаларыны гөбул етмөсн нөзөрдө тутулмалыдыр.

Маддө 19

Ишгал олунмуш өрази

Башга Сазншө көлөн Јүксөк Төрөфнн өразнсннн ишгал еден Сазн-шө көлөн Јүксөк Төрөф Регламентнн 17-чн маддөснндө нөзөрдө туу-лан проседураја эмөл етмөк итндарыла олмадгына көрө мөдөнн дө-јөрлөрн һәмнн өразннн днкар мөнтөгөснндө јөртөшөн сыгыначага да-шыјарса, көстөрнлөн дашынмаја - мөдөнн дөјөрлөр Баш комиссар дөјөрлөрнн мұнафнсн үзрө персоналла мөслөһөтлөшмөдөн сонра ша-рантнн бу дашынманы зөрүрн етднјннн јазылы шөкнлдө төсднғ едөрсө, - мөдөнн дөјөрлөрнн Конвенснјанн 4-чү маддөснндө нөзөрдө тутулан ганунеуз мөннмсәннлмөсн кнмн бахылымыр.

IV фөснл. ФӨРГЛӨНМӨ НИШАНЫ ҲАГТЫНДА

Маддө 20

Фөрглөнмө нншанынын гојулма јерн

1. Фөрглөнмө нншанынын гојулмасы ве онун көрүнмө дөрөчөсн һөр бнр Сазншө көлөн Јүксөк Төрөфнн селаннјетлн һакнмнјет органла-рынын мұнафнзснне бурахылыр; о, һансыса өшјанын үтөрнндө чөкнлө ве ја һөр һансы днкар усулла төсвнр еднлө бнлөр.

2. Конвенснјанн 12 ве 13-чү маддөлөрнндө көстөрнлөн снлаһлы мұнагышө вахты нншан нөгнлнјат васнтелөрнндө, һөр һансы днкар да-һа сөмәрәлн ишарө етмө үсулларынын мүмкүнлүү истнсна олунмамаг-ла, елө јөрдө гојулмалыдыр кн, күндүз вахты истөр һавадан, истөрсө дө јернн сөтннндөн ајдын көрүнсүн.

О, һәмчннн:

а) хүсусл мұнафнзо олунан мөдөнн дөјөрлөрнн чөмтөнмө мөркөзлө-рнннн сөрһөдлөрннн ајдын шөкнлдө мөүјөн етмөјө нмкан всрөн лазы-мн мөсафөдө гојулдугда;

б) хүсусл мұнафнзо олунан днкар дашынмаз мөдөнн дөјөрлөрнн кн-рннншдө гојулдугда јөрдөн ајдын көрүнмөлөднр.

Васнганн верннш һакн- мнјет органы- нын мөһүрү		Боју	Котөрн	Сачы
Сабннннн фотопөкнн		Днкар аламотторн		
Итасы ве ја бармат ннтрөң, јахуа һөр нкнсн				

Арха тарафн

	Мөдөнн дөјөрлөрнн мұнафнсн үзрө персонал үчүн ШӨХСНЛӨТ ВАСНГӨСН	Фрамннгуасы..... Ады..... Дөүлөтү тарнх..... Рүтөсн ве ја дөрөчөсн..... Вознфөсн.....	Снлаһлы мұнагышө баш верннкнлө мөдөнн да- јөрлөрнн мұнафнсннн һатгында 14 мај 1954-чү нл һаата Конвенснјасына көрө бу шөхснјет воснтөснннн саһнбншнр	Вернншө тарнхн Васнганннн N-сн

Үт тарафн

кол бу нотификасияда көстөрилген эразийе (эразилерә) о алындыгдан үч ај сонра шамил олачагдыр.

13. а) Сазишә көлән Јүксәк Тәрәфләрән һәр бири бу Протоколу өз ашыннан вә ја бу Тәрәфин бейнәлхалғ мүнәсибәтләрдә төмсик етди-ји һәр һансы эрази ашыннан денонсасија едә биләр;

б) денонсасија барәсиндә Тәһсил, елм вә мәдәнијјәт мәсәләләри үз-рә Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилаты Баш директоруна јазылы шә-килдә бийдиримәлидир;

с) денонсасија бу һагдә сондә алындыгдан бир ил сонра гүвәјә ми-нәчәкдир. Јакин бу ил баша чагаркан денонсасија едән Тәрәф ситлаһ-ты мүнәпшәннин иштиракчысы оларса, денонсасија һәрби әмәлијјәтлә-рын сонунчәк вә һәр һагдә мәдәни дәрләрдин чыхарылдыгы өткәји багарылмасы баша чатмајана гәдәр дәрәндирәләчәкдир.

14. Тәһсил, елм вә мәдәнијјәт мәсәләләри үзрә Бирләшмиш Мил-ләтләр Тәшкилатынын Баш директору 7. 8 вә 15-чи бәндләрдә хагыр-ланан ратификасија, гошулма вә Протокола дүзәлишләрдин гәбул едил-мәси һагтында бүтүн сәнәдләрдин тәһвил верилмәси, һәмчинин, мувафиг олараг 12 вә 13-чү бәндләрдә нәзәрдә тугулан нотификасија вә денон-сасијалар барәсиндә 6 вә 8-чи бәндләрдә көстөрилән дөвләтләрә, ел-чә дә Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатына мә лумат верир.

15. а) Бу Протокола, Сазишә көлән Јүксәк Тәрәфләрән үчдә би-риндән чоху буну тәләб едәрсә, јенидән бахыла биләр;

б) Тәһсил, елм вә мәдәнијјәт мәсәләләри үзрә Бирләшмиш Милләт-ләр Тәшкилатынын Баш директору бу мәсәләлә Конфранс чагырыр;

с) бу Протокола дүзәлишләр јалныз Конфрансда төмсик едилән Са-зишә көлән Јүксәк Тәрәфләр онлары јекдилликлә гәбул етдикдән вә Сазишә көлән Јүксәк Тәрәфләрдин һәр бири тәрәфиндән танындыгдан сонра гүвәјә минир;

д) Сазишә көлән Јүксәк Тәрәфләрдин бу Протокола в вә с јарым-бәндләрдиндә хагырланан Конфрансда тәсвиб олунмуш дүзәлишләри гәбул етмәси Тәһсил, елм вә мәдәнијјәт мәсәләләри үзрә Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын Баш директоруна рәсми сәнәд тәгдим едил-мәклә һәјәтә кеңирлир;

е) бу Протокола дүзәлишләр гүвәјә миндикдән сонра Протоколун јалныз бу тәрлә тәһвил едилмиш мәтнин ратификасија, јахуш гошулма үчүн ачыг олачагдыр.

Тәһсил, елм вә мәдәнијјәт мәсәләләри үзрә Бирләшмиш Милләт-ләр Тәшкилатынын Баш директору Бирләшмиш Милләтләр Тәшкила-ты Низамнамәсинин 102-чи мәдәсинә мувафиг олараг, бу Протоколу Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын Катиблијјиндә гәјдијјәтдан кә-чирәчәкдир.

Бунун тәсдиги олараг ләзими сурәтдә мүнәккил едилмиш ашагыда имла едәндәр бу Протоколу имзаладылар.

14 мај 1954-чү илдә һаагдә һәр дәрә дәрә мәтнин ерни гүвәјә мәлик ин-кисил, испан, рус вә франсыз дилләриндә бир нүсхәдә тәртиб едилди. Бу нүсхә Тәһсил, елм вә мәдәнијјәт мәсәләләри үзрә Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын архивиндә сахланамаг вә онун тәсдиг олун-муш сурәтләри 6 вә 8-чи бәндләрдә көстөрилән бүтүн дөвләтләрә, һәмчинин, Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатына көндәриләчәкдир.